

Ступені порівняння прикметників

Якісні прикметники

під час зіставлення предметів можуть указувати на неоднакову міру тієї самої ознаки: *досконалий, досконаліший, найдосконаліший; розвинений, більш розвинений (розвиненіший), найбільш розвинений (найрозвиненіший).*

Через те вони, крім звичайної форми, мають ще два ступені порівняння: **вищий і найвищий.**

Окремі якісні прикметники не мають ступенів порівняння, бо вони самі вказують уже на певну міру якості:

премудрий (дуже мудрий), завеликий (надто великий), старезний (надзвичайно старий), страшенний (незмірно страшний), нескінченний (якому немає кінця), холоднуватий (трохи холодний), тихесенький (дуже тихий).

Не утворюються ступені порівняння і від тих якісних прикметників, які називають безвимірну ознаку (*босий, сліпий, гнідий, чалий, фіолетовий*), а також від складних прикметників (*світло-зелений, кисло-солодкий, чорноволий*) тощо.

Вищий ступінь показує, що в одному предметі ознака проявляється більшою (або меншою) мірою, ніж в іншому: *сьогодні погода холодніша, ніж учора. Дніпро довший від Бугу. Свинець важчий за олово. Чавун легший, ніж сталь.* Прикметники вищого ступеня вживаються зі словами *за, від, ніж, як, проти*: *Воля дорожча за життя. Морська миля майже вдвічі довша від кілометра. Алюміній більш поширений у природі, ніж залізо.* Речення на зразок «Хрін редьки не солодший» неправильно побудоване. Треба: *Хрін від редьки (за редьку) не солодший.*

Найвищий ступінь показує, що в якомусь предметі ознака виявляється найбільшою (або найменшою) мірою порівняно з іншими предметами: *Дніпро — найдовша річка України. Київ — найдавніше місто в Україні й одне з найдавніших у світі. Говерла — найвища гора в Україні.*

Кожен зі ступенів має дві форми: просту й складену.

Проста форма вищого ступеня порівняння (передається одним словом) утворюється від основи прикметника за допомогою суфіксів **-іш-, -ш-:** *милий — миліший, ніжний — ніжніший.* У деяких прикметників при таких змінах можуть випадати суфікси **-к-, -ок-, -ек-:** *глибокий — глибиший, далекий — дальший.*

При творенні вищого ступеня за допомогою суфікса **-іш-** основа прикметника залишається без зміни: *тугий — тугіший, різкий — різкіший, сухий — сухіший, стрункий — стрункіший.*

При творенні вищого ступеня за допомогою суфікса **-ш-** основа прикметника може зазнавати певних змін:

а) суфікси **-к-, -ок-, -ек-** випадають: *солодкий — солодший, короткий — коротіший, тонкий — тоніший, широкий — ширіший,глибокий — глибокіший, далекий — дальший;*

б) приголосні **г, з, ж** разом із суфіксом **-ш-** змінюються на **-жч-** (таких прикметників сім): *важкий — важчий, тяжкий — тяжчий, близький — ближчий, низький — нижчий, вузький — вужчий, дужий — дужчий, дорогий — дорожчий*;
це буквосполучення зберігається і в похідних словах: *дужчати, ближчати, подорожчання*;

в) у двох прикметниках ці зміни не відбуваються: *легкий — легший, довгий — довший*;

г) приголосний **с** разом із суфіксом **-ш-** змінюється на **-щ-** (таких прикметників три): *високий — вищий, товстий — товщий (і товстіший), красивий — кращий*;
буква **щ** зберігається і в похідних словах: *покращити, потовщення*;

В інших випадках основа прикметника залишається без зміни: *м'який — м'якший, дешевий — дешевіший, здоровий — здоровіший*.

Вищий ступінь кількох прикметників утворюється **від інших основ**, а саме: *добрий, хороший — кращий, ліпший; гарний — кращий; поганий — гірший; великий — більший; малий — менший*.

Деякі прикметники можуть мати паралельні форми вищого ступеня порівняння — з суфіксом **-іш-** і з суфіксом **-щ-**. Ці форми нерідко різняться відтінками свого лексичного значення: *старіший (за віком) і старший (за становищем), багатіший (стосується лише матеріальних цінностей) і багатший (стосується і змісту), здоровіший (за станом здоров'я й за розмірами) і здоровий (за станом здоров'я), товстіший (стосується лише осіб) і товщий (стосується і предметів)*.

Складена форма вищого ступеня порівняння утворюється за допомогою приєднання слів **більш, менш** до звичайної форми якісного прикметника: *більш, вдалиш, більш глибокий, менш вередливий*.

Проста форма найвищого ступеня порівняння (передається двома словами) утворюється за допомогою додавання до прикметника вищого ступеня префікса **най-**: *дорожчий — найдорожчий, кращий — найкращий*.

Значення найвищого ступеня можна посилити префіксами **як-, що-**: *якнайзручніший, щонайвродливіший*.

Складена форма найвищого ступеня порівняння утворюється за допомогою додавання слів **найбільш, найменш** до звичайної форми якісного прикметника: *найбільш, зручний, найбільш стійка, найменш приємне*.

Не мають ступенів порівняння прикметники, що називають абсолютну якість: *голий, порожній*; прикметники, утворені за допомогою суфіксів **-еньк-, -есеньк-, -езн-, -енн-, -уват-**: *гарнесенький, величезний, широченний, білуватий*.

Велика міра якості може бути передана й без порівняння — за допомогою різних морфем та слів, а саме:

а) префіксами **пре-, все-, над-, за-, ультра-, архі-**: *премудрий, всесильний, надчутливий, завеликий {надто великий}, заширокий, ультрамодний, архіважливий;*

б) суфіксами **-ущ-, -уч-, -езн-, -анн-, -енн-**: *худющий, злючий, височезний, нездоланний, незрівнянний, нескінченний, незбагненний;*

в) за допомогою слів **дуже, вкрай, особливо, надзвичайно, занадто**: *дуже вигідний, вкрай потрібний, особливо корисний, надзвичайно популярний, занадто самовпевнений.*

Зменшена міра якості може бути передана:

а) суфіксами **-уват-, -ав-**: *темнуватий, синюватий, білявий, золотавий;*

б) за допомогою слів **трохи, ледь, не дуже**: *трохи вузький, ледь теплий, не дуже свіжий.*